

Analysis of the impact of border bazaars on the sustainable livelihood of residents (Case study: Chazaba bazaar)

Ehsan Moradi ¹, Marzieh Mowgli ², Mohammad Ibrahim Afifi ³

1- PhD student, Department of Geography and Planning, Islamic Azad University, Larestan Branch, Larestan, Iran

2- Associate Professor, Department of Geography, Larestan Branch, Islamic Azad University, Larestan, Iran

3- Associate Professor, Department of Geography, Larestan Branch, Islamic Azad University, Larestan, Iran

Article info	Abstract
Article type: Research Article Received: 2024/08/28 Accepted: 2025/07/10 pp: 21- 36 Keywords: Border Market, Sustainable Livelihood, Sustainable Development, Chazabeh Market.	The purpose of this research is to analyze the impact of border bazaars on the sustainable livelihood of the residents (the case of Chazabeh bazaar). This research is applied in terms of purpose, in terms of descriptive-survey method and in terms of field data collection. The statistical population of the research was the residents of Bazarche Chazaba area (age range 15 to 50 years old), from which 384 people (192 women and 192 men) were determined as a sample using Cochran's sample size formula for an unlimited population. were randomly selected. The tool used was a researcher-made questionnaire, whose validity was confirmed by experts using the content-dependent method, and its reliability coefficient was estimated using the Cronbach's alpha formula of 0.8. Descriptive and inferential statistics (one-sample t-test, independent t-test and Friedman's test) were used to analyze the data. The findings of the research showed that the impact of Chazaba border market on the sustainable livelihood of the residents of the region was less than average (2.86 out of 5). And there was no significant difference between the views of women and men in this regard. The impact of Chazaba border market on the dimensions of sustainable livelihood are: physical capital (3.24 out of 5), human capital (2.93 out of 5); social capital (3.01 out of 5); natural capital (2.76 out of 5) and financial capital (2.38 out of 5).
	Citation: Moradi, E., Mowgli, M., & Ibrahim Afifi, M. (2025). Analysis of the impact of border bazaars on the sustainable livelihood of residents (Case study: Chazaba bazaar). <i>Journal of Urban Futurology</i>, 5(2), 21-36. © Authors retain the copyright and full publishing rights. Publisher: Islamic Azad University, Zahedan Branch. DOI: https://doi.org/10.82545/uf.2025.1130406

¹ **Corresponding author:** Marzieh Mowgli, **Email:** mmoghali183@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

The economy of people living in border areas is separate from other economic activities and is more dependent on the border. If border-related activities are organized and legal solutions are thought out, it can contribute to the economic prosperity of these areas and increase the economic power of border residents. Establishing border markets as a strategy that brings economic dynamism and diversification to the economic activities of villagers can solve many of their problems, especially their livelihood. One of these markets is the Chazaba border market. According to Baluti Mirza, the customs supervisor of Khuzestan Province, this market was opened 110 kilometers northwest of Ahvaz in 2008 for the purpose of exporting goods to Iraq and transporting pilgrims from the two countries. The activity of this border market has led to the economic prosperity of the cities of western Khuzestan and the creation of productive employment for Khuzestan's production and industrial units in the past decade. Some economists believe that the opening of the borders of neighboring countries to each other and the expansion of cross-border trade will direct the economic resources of nations towards activities that have higher productivity and accelerate their growth and development. Since the border market in Chazaba has been operating for more than a decade, it is necessary to assess the effects of this market on the sustainable livelihood of the residents of this region, considering the goals of the border markets, and based on the results of this assessment, the authorities should make the necessary plans. In this regard, the aim of this research is to determine the impact of the border market in Chazaba on the sustainable livelihood of the residents and to answer the question: to what extent have the border markets in Chazaba affected the sustainable livelihood of the residents?

Methodology

This research is applied in terms of purpose, descriptive-survey in terms of method and field in terms of data collection. The statistical population of the research was all residents of the border market area of Chazaba (age range 15 to 50 years); based on the Cochran sample size formula for an unlimited population, 384 people were determined as a sample and randomly selected. The instrument used in this research was a researcher-made questionnaire adapted from the research of Veisi et al., (2017). This questionnaire included 45 items in the form of closed-ended responses and was prepared in the form of a five-point Likert scale (very low to very high) in five dimensions of sustainable livelihoods, namely physical, human, natural, financial and social capital. Content-related validity was used to examine the validity of the questionnaire. Thus, the questionnaire along with the research questions was provided to experts (sociological experts), who applied their corrective opinions after reviewing them. In order to examine the reliability of the questionnaire, a preliminary study was conducted on a group of 30 members of the community, and then the reliability coefficient was estimated using the Cronbach's alpha formula. Descriptive and inferential statistics (one-sample t-test, Friedman test, independent t-test, and Friedman test) were used to analyze the data.

Results and discussion

The findings of the research showed that the impact of Chazaba border market on the sustainable livelihood of the residents of the region was less than average (2.86 out of 5). And there was no significant difference between the views of women and men in this regard. The impact of Chazaba border market on the dimensions of sustainable livelihood are: physical capital (3.24 out of 5), human capital (2.93 out of 5); social capital (3.01 out of 5); natural capital (2.76 out of 5) and financial capital (2.38 out of 5).

Conclusion

According to the research findings, the impact of the Chazaba border market on the sustainable livelihood of residents in both groups studied (women and men) was below average. Comparing the views of these two groups showed that there was no significant difference between their views; that is, women and men had similar views on the impact of the Chazaba border market on their sustainable livelihood. It is noteworthy that both groups assessed the role of the border market as weak in the work that people do to make a living, acquire assets, and manage them.

Declarations

Funding: There is no funding support.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل تأثیر بازارچه‌های مرزی بر معیشت پایدار ساکنان (مطالعه موردی: بازارچه چذابه)

احسان مرادی^۱، مرضیه موغلی^۲، محمدابراهیم عقیفی^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران
۲- دانشیار گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران
۳- دانشیار گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
هدف این پژوهش تحلیل تأثیر بازارچه‌های مرزی بر معیشت پایدار ساکنان (مطالعه موردی: بازارچه چذابه) است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر روش توصیفی - پیمایشی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها میدانی است. جامعه آماری پژوهش ساکنان منطقه بازارچه چذابه (دامنه سنی ۱۵ تا ۵۰ سال) بوده‌اند که از بین آن‌ها با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران برای جامعه نامحدود تعداد ۳۸۴ نفر (۱۹۲ نفر زن و ۱۹۲ نفر مرد) به‌عنوان نمونه تعیین و به شیوه طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که روایی آن با استفاده از روش وابسته به محتوا توسط متخصصان تأیید و ضریب پایایی آن با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ۰/۸ برآورد شد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، آزمون t مستقل و آزمون فریدمن) استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشانگر این است که میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار ساکنان منطقه کمتر از حد متوسط (۲/۸۶ از ۵) بوده است و بین دیدگاه زنان و مردان در این خصوص تفاوت معنادار نبوده است. تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر ابعاد معیشت پایدار به ترتیب عبارت‌اند از سرمایه فیزیکی (۳/۲۴ از ۵)، سرمایه انسانی (۲/۹۳ از ۵)، سرمایه اجتماعی (۳/۰۱ از ۵)، سرمایه طبیعی (۲/۷۶ از ۵) و سرمایه مالی (۲/۳۸ از ۵) بوده است.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۷ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۱۹ صص: ۳۶-۲۱ واژگان کلیدی: بازارچه مرزی، معیشت پایدار، توسعه پایدار، بازارچه چذابه.

استناد: مرادی، احسان؛ موغلی، مرضیه؛ و ابراهیم عقیفی، محمد. (۱۴۰۳). تحلیل تأثیر بازارچه‌های مرزی بر معیشت پایدار ساکنان (مطالعه موردی: بازارچه چذابه). فصلنامه آینده پژوهی شهری، ۵(۲)، ۳۶-۲۱.

© نویسندگان حق چاپ و حقوق کامل نشر را حفظ می‌کنند.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان.

DOI: <https://doi.org/10.82545/uf.2025.1130406>

مقدمه

منطقه مرزی عبارت است از فضای جغرافیایی بلافاصله خطوط مرزی با سرعت‌های متفاوت که تحت تأثیر مستقیم مرزها قرار می‌گیرند؛ بنابراین شهرها و روستاهای مرزی مناطقی هستند که از یک طرف به مرزهای بین‌المللی منتهی می‌شوند (زرقانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). امروزه افزایش بی‌رویه جمعیت با توجه به ضعف امنیت و تثبیت جمعیت در مناطق مرزی، آینده بسیار پیچیده و نامعلومی برای آینده این نواحی ترسیم کرده است. از آنجاکه حفاظت از مرزهای هر کشور از اهم مسائل حکومت است، طی یک‌صد سال اخیر دولت‌های حاکم بر کشورمان سیاست‌های متعددی را که بر پایه کاهش بحران بیکاری، فقر، مفاسد گوناگون اجتماعی، ایجاد اشتغال، کاهش قاچاق کالا، برقراری عدالت اجتماعی، کاهش انگیزه‌های مهاجرت و... بوده پیاده کرده‌اند (مرادی و ایلانلو، ۱۴۰۱: ۱۲۰- Mousavi et al, 2025 -Kiconco et al, 2025).

ویژگی‌های این مناطق و تأثیرات آن‌ها سبب شده که در تحقیقات توسعه‌ای اعم از اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی موردتوجه قرار گیرند زیرا تصور آن است که این مناطق جغرافیایی ویژه موجب سازگاری، همسانی اقتصادی، تثبیت امنیت و پایداری جمعیت می‌گردند. در همین راستا یکی از راهکارهای اساسی در تحول و پویایی اقتصادی-اجتماعی این مناطق، احداث بازارچه‌های مرزی است که به‌صورت نسبی از پیامدهای مثبت فراوانی برخوردار هست که توسعه اقتصادی-اجتماعی را به دنبال دارد. بازارچه مرزی^۱ محوطه‌ای است محصور در نقطه صفر مرزی و یا مکان‌هایی است که طبق تفاهم‌نامه‌های منعقد شده بین ایران و کشورهای همسایه ایجاد شده و امکان صادرات و واردات کالا را با برخی تسهیلات میسر می‌کند (نورمحمدی و حیدری زرگوش، ۱۴۰۰: ۳- Ma & -Lyu, 2024 -Wang, 2023 -Mousavi et al, 2024). هدف از تأسیس بازارچه‌های مرزی در وهله اول کمک به معیشت و رفاه ساکنین این مناطق می‌باشد و اینکه بازارچه‌های مرزی بتوانند جمعیت را نگه داشته و از خالی شدن سکنه جلوگیری کنند و همچنین امنیت اجتماعی و اقتصادی منطقه را تأمین کند (ریگی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰۱). به‌زعم نیوبور^۲ (۲۰۰۷) مناطق مرزی موجب سازگاری، همسانی اقتصادی، تثبیت امنیت و پایداری جمعیت می‌گردند. پژوهش‌های متعددی در باب بازارچه‌های مرزی انجام شده و اثرات مثبت و منفی این راهبرد توسعه شناسایی و معرفی شده‌اند. افزایش امنیت، کاهش قاچاق و درآمدهای آن و امنیت شغلی روستاییان (طیب نیا و منوچهری، ۱۳۹۵)؛ توسعه امنیت مناطق مرزی، افزایش سطح رفاه و درآمد اقتصادی مرزنشینان از طریق فعالیت‌های سالم اقتصادی (حمزه‌پور و فخری، ۱۳۹۶)؛ افزایش سطح امنیت و بهبود وضعیت اقتصادی (دشتبانی و همکاران، ۱۳۹۶)؛ ارتقاء سطح معیشت روستائیان، کاهش آسیب‌پذیری روستائیان در برابر بحران‌ها و شوک‌های ناشی از تنوع معیشتی (قادرزاده و قادری، ۱۳۹۲)؛ ویسی و همکاران، ۱۳۹۶)؛ ارتقاء کیفیت زیرساخت‌ها، اشتغال و درآمد و ارتقاء کیفیت محیط مسکونی همگی در حد متوسط (اسفرم و همکاران، ۱۳۹۷)؛ افزایش سطح درآمد (خرازیان و همکاران، ۱۳۹۷). در کنار اثرات مثبت بازارچه‌های مرزی، برخی پژوهش‌ها نیز بر ناکارآمدی این بازارچه‌ها تأکید کرده‌اند. زرقانی و همکاران (۱۳۹۹: ۲) معتقدند طبیعت منزوی و غیرحاصل خیز و کوهستانی بودن مناطق مرزی سبب می‌گردد که کشاورزی در این مناطق از رونق چندانی برخوردار نباشد و به دلیل محدودیت‌های شدید زمینه‌های توسعه، اشتغال، خدمات‌رسانی و رفاه از یک‌سو و نبود انگیزه‌های لازم برای زندگی در این مناطق از سوی دیگر و ناتوانی دولت‌ها در ارائه خدمات به مناطق مرزی زمینه را برای فعالیت‌های غیرقانونی و محل امنیت همچون تردد غیرمجاز مرزی، قاچاق مواد مخدر و کالا و شرارت، گروگان‌گیری و ... فراهم می‌کند. این مناطق سبب می‌گردد که از جاکندگی فرهنگی (ارزش شمردن پول و ایجاد چارچوب جدید و سلطه طلبانه نابرابری اجتماعی) (قادرزاده و قادری، ۱۳۹۲)؛ ناکارآمدی در کاهش فقر و بیکاری و افزایش زیرساخت‌ها و خدمات عمومی، افزایش درآمد و رضایت شغلی، کاهش میل مهاجرت و تغییر مثبت در قیمت محصولات مصرفی و تولیدی (طیب‌نیا و منوچهری، ۱۳۹۵- Qianlang et al, 2021 -He & Ahmed, 2022)؛ حمزه‌پور و فخری (۱۳۹۶) نیز تأثیر بازارچه‌های مرزی بر بیکاری را خیلی کم و بر مهاجرت را منفی ارزیابی نموده‌اند. جلالی‌پور و باینگانی (۱۳۹۵) خدماتی شدن جامعه، رشد ذهنیت پولی، تضعیف شیوه‌ها سنتی تولید، تضعیف طبقه متوسط، پیدایش قشر تاجر و سرمایه‌دار نوظهور، افزایش فاصله طبقاتی را از جمله اثرات بازارچه‌های مرزی دانسته‌اند. عدم تأثیر بازارچه‌های مرزی بر روی کیفیت زندگی ساکنان (اسفرم و همکاران، ۱۳۹۷)، فساد، رانت و

^۱ Border Market^۲ Niebuhr

بروکراسی اداری (خرازیان و همکاران، ۱۳۹۷). زین^۱ و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند مناطق مرزی اغلب مناطقی هستند که از نظر دسترسی به آب سالم، آموزش، بهداشت و... با مشکلاتی مواجه هستند اما این مناطق پتانسیل بالایی برای توسعه اقتصادی و توانایی حل بسیاری از معضلات کنونی روستاهای مرزی و حرکت آن‌ها در مسیر کاهش آسیب‌پذیری و تأمین معیشت پایدار را دارند (ویسی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۲۲). معیشت^۲ شامل توانایی‌ها (فروشگاه‌ها، منابع و میزان دسترسی) و فعالیت‌های موردنیاز برای استفاده از زندگی است (عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۰). اندرسون^۳ (۲۰۰۱) به نقل از ویسی و همکاران، (۱۳۹۶: ۵۲۲). در تعریف معیشت گفته که معیشت همه کارهایی است که افراد انجام می‌دهند تا گذران زندگی کنند، به دارایی‌ها دست یابند و آن‌ها را مدیریت کنند. انستیتوی توسعه بین‌الملل^۴ بریتانیا (۲۰۰۸)، تأمین معیشت را شامل قابلیت‌ها، دارایی‌ها و فعالیت‌های لازم برای زندگی مطلوب دانسته است. معیشت پایدار در پایان دهه ۱۹۸۰ با کار رابرت چمبرز شروع به کار کرد که این نگرش مستلزم کاهش فقر می‌باشد. به زعم چمبرز^۵ (۲۰۰۵) زمانی معیشت پایدار خواهد بود که در مقابل تنش‌ها، استرس‌ها و شوک‌ها مقاوم باشد و قابلیت‌ها و دارایی‌ها نه تنها در حال حاضر، بلکه برای آیندگان نیز حفظ شود و دیگر اینکه منافع خالصی برای گذران معیشت دیگران در سطوح ملی و محلی در کوتاه‌مدت یا بلندمدت ایجاد کند. ونگ^۶ و همکاران (۲۰۱۶) به نقل از رحیمی و کرمی دهکردی، (۱۳۹۹: ۲۷۳) معتقدند معیشت پایدار شامل پنج بخش است که عبارت‌اند از: سرمایه فیزیکی، طبیعی، انسانی، مالی و اجتماعی؛ ویسی و همکاران (۱۳۹۶: ۵۲۳) معتقدند سرمایه فیزیکی به کالاهایی که ساخت دست بشر است که زیرساخت‌های اساسی از جمله وضعیت حمل‌ونقل، مسکن، آب، انرژی و ارتباطات و تجهیزاتی برای تولید (ماشین‌آلات کشاورزی) را شامل می‌شود. سرمایه انسانی عبارت از مهارت‌ها، دانش، توانایی نیروی کار، آموزش نیروی انسانی و سلامتی است که سبب دستیابی به اهداف معیشتی می‌گردد. سرمایه مالی شامل سهام در دسترس و جریان منظم پول است یا به عبارتی منابع مالی که در اختیار افراد قرار دارند؛ چه پس‌انداز باشند و چه به‌صورت منابع اعتباری یا حواله‌های منظم یا حقوق ثابت یا دارایی‌هایی که جایگزین آن‌ها باشند و سرمایه اجتماعی شامل اعتماد، عمل متقابل و مبادلات، شبکه‌ها و ارتباطات و عضویت در گروه‌های رسمی است. حاجی علیزاده (۱۴۰۲: ۸۲) نیز معیشت پایدار را رویکردی دانسته که سعی در حل معضل فقر و آسیب‌پذیری خانوارها بر اساس افراد دارد.

ایجاد و توسعه بازارچه‌های مرزی علاوه بر نقش اقتصادی در نواحی مرزی، پیامدهایی اجتماعی و فرهنگی نیز به دنبال دارد و باعث بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد روابط دوستی و آشنایی بیشتر، تسریع همکاری‌های بیشتر بین نواحی مرزی می‌شود. لذا با رویکرد به ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بازارچه‌های مرزی، پرداختن به آن و برنامه‌ریزی دقیق برای آن می‌تواند بسیاری از مسائل و مشکلات مردمان شهرهای مرزی را کاهش دهد. از آنجایی که بازارچه‌های مرزی بین دو کشور و بعضاً چند کشور ایجاد می‌شود که علاوه بر توسعه مناطق داخلی، منجر به یک نوع مناسبات اجتماعی و فرهنگی نیز می‌شود که از طریق این مناسبات و ارتباطات می‌توان به ارتقاء فرهنگی و همزیستی مسالمت‌آمیز و همچنین رابطه حسنه و حس هم‌جواری با مردم مرزنشین کشورهای هم‌جوار ایجاد نمود. شهرهای مرزی به جهت اینکه در انزوای جغرافیایی به سر می‌برند و به دلیل دوری از مرکز و آثار توسعه مرکز محور، نیاز به حمایت بیشتری دارند به همین جهت بازارچه‌های مرزی می‌توانند بسیاری از مسائل و مشکلات شهرهای مرزی را برطرف سازند و به فرصتی برای دستیابی به خواسته‌های مردم بومی این مناطق تبدیل شوند (Fish, 2018: 39).

اقتصاد مردم ساکن در مناطق مرزی جدای از دیگر فعالیت‌های اقتصادی است و بیشتر وابسته به مرز می‌باشد. چنانچه فعالیت‌های مرتبط با مرز ساماندهی و راهکارهای قانونی اندیشیده شود می‌تواند در رونق اقتصادی این مناطق و باعث افزایش توان اقتصادی مرزنشینان شود. تأسیس بازارچه‌های مرزی به‌عنوان راهبردی که موجب پویایی اقتصادی و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستائیان می‌گردد قادر است بسیاری از مشکلات آنان به‌ویژه معیشت آنان را مرتفع سازد. یکی از این بازارچه‌ها، بازارچه مرزی چذابه است. به‌زعم بلوطی میرزا ناظر گمرکات استان خوزستان این بازارچه در ۱۱۰ کیلومتری شمال غرب اهواز در سال ۱۳۸۷ به‌منظور

¹ Zein

² Livelihood

³ Anderson

⁴ Department for International Development (DFID)

⁵ Chambers

⁶ Wang

صادرات کالا به عراق و تردد زائران ۲ کشور باز شد. فعالیت این بازارچه مرزی در یک دهه اخیر سبب رونق اقتصادی شهرهای غرب خوزستان و ایجاد اشتغال مولد برای واحدهای تولیدی و صنعتی خوزستان شده است. گذرگاه مرزی چذابه یکی از سه قانون اصلی تردد زائران اربعین بود به طوری که در ماه صفر هزاران نفر از زائر از این مرز به عتبات عالیات مشرف شدند (۱۳۹۷/۹/۲۷). به گفته اموری رئیس اتاق بازرگانی اهواز روزانه به صورت متوسط ۶۰ دستگاه کامیون حامل محصولات کشاورزی و باغی، مصالح ساختمانی، مصنوعات پلاستیکی و انواع بلور از مرز چذابه به استان میسان عراق صادر می شود. بخش عمده ای از صادرات محصولات کشاورزی مربوط به تولیدات داخلی خوزستان و بخش دیگر کالاها از سایر استان ها وارد چذابه شده و سپس به کشور عراق صادر می گردند (۱۳۹۹/۷/۱۶). برخی از اقتصاددانان بر این باورند که باز شدن مرزهای کشورهای همسایه به روی یکدیگر و گسترش دادوستد برون مرزی، منابع اقتصادی ملت ها را به سوی فعالیت هایی که بهره وری بالاتری دارند، هدایت نموده و روند رشد و توسعه آن ها را سرعت می بخشد. از آنجایی که بیش از یک دهه از فعالیت بازارچه مرزی چذابه می گذارد لازم است تا باتوجه به اهداف بازارچه های مرزی یک ارزیابی از اثرات این بازارچه در معیشت پایدار ساکنان این منطقه صورت گرفته و بر اساس نتایج این ارزیابی مسئولین برنامه ریزی های لازم را انجام دهند. در همین راستا هدف این پژوهش تعیین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار ساکنان بوده و به این سؤال پاسخ داده شده است که بازارچه های مرزی بر چذابه تا چه میزان بر معیشت پایدار ساکنان تأثیر داشته است؟

مواد و روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر روش توصیفی - پیمایشی و از نظر جمع آوری داده ها میدانی است. جامعه آماری پژوهش، کلیه ساکنان، منطقه بازارچه مرزی چذابه (دامنه سنی ۱۵ تا ۵۰ سال) بودند؛ که بر اساس فرمول حجم نمونه کوکران برای جامعه نامحدود تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه تعیین و به طور تصادفی انتخاب شدند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع افراد نمونه به تفکیک روستا

روستاها	تعداد افراد نمونه
فنیخی	۸۰
ام الدبس	۷۰
دهلاویه	۶۰
چنانه	۷۰
دهماویه	۲۴
فرحانی	۸۰
مجموع	۳۸۴

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۳)

ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسش نامه محقق ساخته با اقتباس از پژوهش ویسی و همکاران، (۱۳۹۶) تهیه شده است. این پرسشنامه، شامل ۴۵ گویه به صورت بسته پاسخ و در قالب طیف پنج درجه ای لیکرت (خیلی کم تا خیلی زیاد) در پنج بعد معیشت پایدار یعنی سرمایه های فیزیکی، انسانی، طبیعی، مالی و اجتماعی تهیه شد (جداول ۲ و ۳).

جدول ۲- مؤلفه ها، تعداد و گویه های پرسشنامه معیشت پایدار

ابعاد سرمایه	تعداد گویه ها	شماره گویه ها
فیزیکی	۹	۱ تا ۹
انسانی	۱۰	۱۰ تا ۱۹
طبیعی	۵	۲۰ تا ۲۴
مالی	۶	۲۵ تا ۳۰
اجتماعی	۱۵	۳۱ تا ۴۵

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۳- نمونه گویه‌های پرسشنامه

ابعاد سرمایه	گویه‌ها
فیزیکی	مسکن شخصی، کیفیت استحکام مسکن، وجود مسکن اجاره‌ای باکیفیت، دسترسی به زیرساخت‌های حمل‌ونقل، مراکز اقامت و مراکز تفریحی، دسترسی به امکانات آموزشی، مراکز درمانی و خانه بهداشت‌ها، تعمیرگاه، دسترسی به انواع انرژی (آب، برق، گاز)، آنتن‌دهی موبایل و دسترسی به اینترنت
انسانی	امکان تهیه امکانات و وسایل بهداشتی (فردی، خانوادگی)، مصرف هفتگی مواد پروتئینی، مصرف میوه و سبزیجات، رضایت از وضعیت تغذیه، توان تأمین و پرداخت هزینه‌های بهداشت و درمان، مهارت شغلی، تنوع مهارت‌های شغلی، سطح تحصیلات، باسوادی زنان، بهره‌گیری از تکنولوژی (رسانه‌ها و نوآوری‌های جدید)
طبیعی	استفاده از زمین‌های زراعی کشاورزی، گسترش باغداری و رونق محصولات باغی، استفاده از تکنولوژی در کشاورزی (کشاورزی مکانیزه)، رونق دامداری تعداد و تنوع دام‌ها
مالی	میانگین درآمدهای خانوار، توان تأمین هزینه‌های خانوار، توان راه‌اندازی مشاغل، درآمد دهیاری‌ها، میزان پس‌انداز خانوار توانایی دریافت و بازپرداخت وام؛
اجتماعی	مشارکت در فعالیت‌های عمرانی شهر/روستا، شرکت در تصمیم‌گیری‌های روستا، انجام فعالیت‌های اقتصادی مشترک، انتقال تجربیات کاری به یکدیگر، مشارکت در امور خیریه، ترجیح دادن سکونت در روستا نسبت به شهر، ترجیح دادن سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی کسب‌وکار در روستا نسبت به شهر، کاهش میزان جرم، افزایش امید به زندگی، امنیت سرمایه‌گذاری، امنیت شغلی، افزایش تمایل کمک مالی به یکدیگر، افزایش اعتماد به یکدیگر، کارآمدی و رضایت از عملکرد شوراهای دهیاران، حمایت خانواده از راه‌اندازی کسب‌وکار جدید، هماهنگی نهادهای توسعه روستا، نظارت مستمر و مداوم بر روند توسعه منطقه، توزیع متوازن منافع حاصل از پتانسیل‌های تجاری منطقه،

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جهت بررسی روایی پرسش‌نامه از روایی وابسته به محتوا استفاده شد. بدین ترتیب که پرسش‌نامه به همراه سؤالات پژوهش در اختیار متخصصان (صاحب‌نظران جامعه‌شناسی) قرار گرفت که پس از بررسی نظرات اصلاحی آنان اعمال گردید. به منظور بررسی پایایی پرسش‌نامه نیز طی یک مطالعه مقدماتی پرسش‌نامه بر روی یک گروه ۳۰ نفری از اعضای جامعه اجرا و پس از آن با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ضریب پایایی برآورد شد که نتایج این بررسی در جدول شماره ۴ نشان داده شده است. در ادامه جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، آزمون فریدمن، آزمون t مستقل و آزمون فریدمن) استفاده شد.

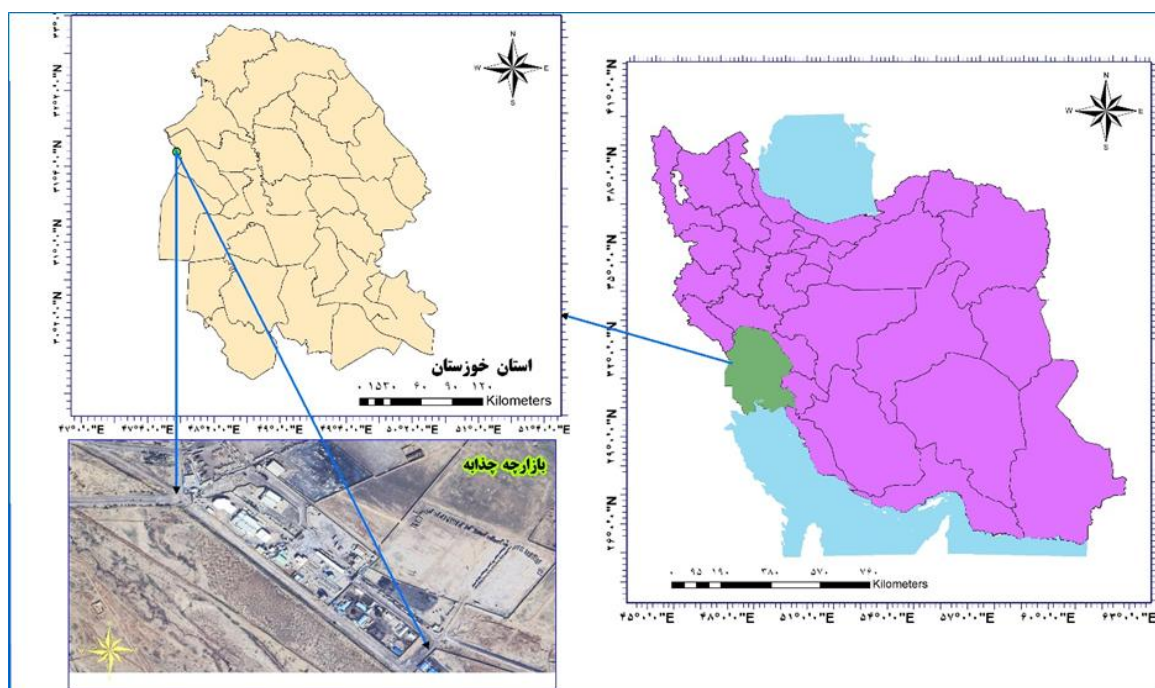
جدول ۴- ضرایب آلفای کرونباخ برای محاسبه پایایی مؤلفه‌های پرسشنامه

ابعاد سرمایه	ضریب آلفای کرونباخ
فیزیکی	۰/۸۳
انسانی	۰/۷۹
طبیعی	۰/۷۷
مالی	۰/۸۴
اجتماعی	۰/۸
کل	۰/۸

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

محدوده مورد مطالعه

بازارچه مرزی چذابه در استان خوزستان، ۲۵ کیلومتری شمال غربی شهر بستان از توابع شهرستان دشت آزادگان و در مختصات جغرافیایی ۴۷.۸۰ طول شرقی و ۳۱.۸۵ درجه عرض شمالی قرار گرفته است. نزدیک‌ترین شهر عراق به این مرز، العماره با فاصله‌ای برابر ۷۰ کیلومتر است. این بازارچه در مرز ایران و عراق و با هدف رونق اقتصادی و تجاری شهرستان‌های مرزی و افزایش روابط اقتصادی و حمل کالاهای صادراتی و ترانزیت به کشور عراق توسعه یافته است.

نقشه ۱- موقعیت بازارچه مرزی چادابه
(ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳)

یافته‌های پژوهش

جدول ۵ فراوانی متغیرهای دموگرافیک است. در این جدول تعداد افراد نمونه به همراه درصد فراوانی مربوط به آن، در هر گروه از متغیر مشخص شده است.

جدول ۵- جدول فراوانی متغیرهای دموگرافیک

درصد	فراوانی	متغیرهای دموگرافیک	
۵۰	۱۹۲	زن	جنسیت
۵۰	۱۹۲	مرد	
۴۷/۹	۱۸۴	مجرد	تاهل
۵۲/۱	۲۰۰	متاهل	
۱۵/۱	۵۸	کمتر از ۲۰ سال	سن
۲۶/۸۲	۱۰۳	بین ۲۰ تا ۲۹ سال	
۳۲/۵۵	۱۲۵	بین ۳۰ تا ۳۹ سال	
۲۵/۵۲	۹۸	بین ۴۰ تا ۴۹ سال	
۵۰/۷۸	۱۹۵	دیپلم	تحصیلات
۲۱/۳۵	۸۲	فوق دیپلم	
۲۲/۴	۸۶	لیسانس	
۵/۴۷	۲۱	فوق لیسانس و بالاتر	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

در جدول ۶ نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف آورده شده است. مقدار معناداری آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای همه متغیرها بیش از ۰/۵۰ است بنابراین فرض نرمال بودن داده‌ها برای همه متغیرها تأیید می‌شود.

جدول ۶- بررسی نرمال بودن مؤلفه‌های متغیرهای پژوهش

ابعاد معیشت پایدار	تعداد	آماره کلموگروف-اسمیروف	سطح معنی‌داری
سرمایه فیزیکی	۳۸۴	۱.۰۱	۰.۱۱
سرمایه انسانی	۳۸۴	۰.۷۸	۰.۱۲۱
سرمایه طبیعی	۳۸۴	۰.۳۱	۰.۰۶۵
سرمایه مالی	۳۸۴	۰.۸۵۱	۰.۱۶۱
سرمایه اجتماعی	۳۸۴	۰.۷۵۱	۰.۱۱۵

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۷ نتایج تأثیر بازارچه مرزی بر معیشت پایدار را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار از نگاه زنان ($\bar{X}=2.91$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنی‌دار است؛ بنابراین میزان تأثیر بازارچه مرزی بر معیشت پایدار از دیدگاه زنان کمتر از حد متوسط بوده است. همچنین میانگین میزان تأثیر بازارچه مری چذابه بر معیشت پایدار از دیدگاه مردان ($\bar{X}=2.81$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کمتر می‌باشد و تفاوت این دو از نظر آماری معنی‌دار است؛ بنابراین از دیدگاه مردان نیز میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار ساکنان کمتر از حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان نشان داده است که میزان t محاسبه شده ($t=1.82$) بوده که در مقایسه با مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر بوده و معنادار نمی‌باشد؛ یعنی بین تأثیر بازارچه مرزی بر معیشت پایدار از دیدگاه زنان و مردان ساکن در منطقه تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

جدول ۷- نتایج توصیفی، آزمون معنی‌داری و مقایسه میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار

متغیر	زنان		مردان		مقایسه دو گروه	
	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig
معیشت پایدار	۲.۹۱	-۲.۰۵	۰.۰۴۱	۲.۸۱	-۴.۵۹	۰.۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۸ نتایج تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه فیزیکی در منطقه چذابه را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه فیزیکی از نگاه زنان ($\bar{X}=3.2$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) بزرگ‌تر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنی‌دار است؛ بنابراین تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه فیزیکی در منطقه چذابه از دیدگاه زنان بیش از حد متوسط بوده است. همچنین میانگین میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه فیزیکی از دیدگاه مردان ($\bar{X}=3.28$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) بیشتر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنی‌دار است؛ بنابراین از دیدگاه مردان نیز میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه فیزیکی در منطقه چذابه بیش از حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان نشان داده است که میزان t محاسبه شده ($t=0.877$) بوده که در مقایسه با مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر بوده و معنادار نمی‌باشد؛ یعنی بین تأثیر بازارچه مرزی بر شکل‌گیری سرمایه فیزیکی از دیدگاه زنان و مردان ساکن در منطقه تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

جدول ۸- نتایج توصیفی، آزمون معنی‌داری و مقایسه تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه فیزیکی

متغیر	زنان		مردان		مقایسه دو گروه	
	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig
سرمایه فیزیکی	۳.۲	۴.۴۳	۰.۰۰	۳.۲۸	۴.۷۵	۰.۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۹ نتایج تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه انسانی در منطقه چذابه را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه انسانی از نگاه زنان ($\bar{X}=3.02$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) بزرگ‌تر بوده ولی تفاوت معناداری بین این دو مشاهده نشده است؛ بنابراین تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه انسانی در منطقه چذابه از دیدگاه زنان در حد متوسط بوده است. همچنین میانگین میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه انسانی از دیدگاه مردان ($\bar{X}=2.84$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنادار است؛ بنابراین از دیدگاه مردان میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه انسانی در منطقه چذابه کمتر از حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان نشان داده است که میزان t محاسبه شده ($t=2.36$) بوده که در مقایسه با مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر بوده و معنادار می‌باشد؛ یعنی بین تأثیر بازارچه مرزی بر شکل‌گیری سرمایه انسانی از دیدگاه زنان و مردان ساکن در منطقه تفاوت معناداری وجود داشته است.

جدول ۹- نتایج توصیفی، آزمون معنی‌داری و مقایسه تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه انسانی

متغیر	زنان		مردان		مقایسه دو گروه	
	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig
سرمایه انسانی	۳۰۲	۰۵۸	۰۵۶۳	۲۸۴	-۲۵۸	۰۰۱

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۱۰ نتایج تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه طبیعی در منطقه چذابه را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه طبیعی از نگاه زنان ($\bar{X}=2.79$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت بین این دو معنادار است؛ بنابراین تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه طبیعی در منطقه چذابه از دیدگاه زنان کمتر از حد متوسط بوده است. همچنین میانگین میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه طبیعی از دیدگاه مردان ($\bar{X}=2.73$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنادار است؛ بنابراین از دیدگاه مردان میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه طبیعی در منطقه چذابه کمتر از حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان در خصوص شکل‌گیری سرمایه انسانی نشان داده است که میزان t محاسبه شده ($t=0.649$) بوده که در مقایسه با مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر بوده و معنادار نمی‌باشد؛ یعنی بین تأثیر بازارچه مرزی بر شکل‌گیری سرمایه طبیعی از دیدگاه زنان و مردان ساکن در منطقه تفاوت معناداری وجود نداشته است.

جدول ۱۰- نتایج توصیفی، آزمون معنی‌داری و مقایسه تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه طبیعی

متغیر	زنان		مردان		مقایسه دو گروه	
	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig
سرمایه طبیعی	۲۰۷۹	-۳۰۴۵	۰۰۰۰	۲۰۷۳	-۴۰۵۹	۰۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۱۱ نتایج تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه مالی در منطقه چذابه را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه مالی از نگاه زنان ($\bar{X}=2.53$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت بین این دو معنادار است؛ بنابراین تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه مالی در منطقه چذابه از دیدگاه زنان کمتر از حد متوسط بوده است. همچنین میانگین میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه مالی از دیدگاه مردان ($\bar{X}=2.23$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنادار است؛ بنابراین از دیدگاه مردان میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه مالی در منطقه چذابه کمتر از حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان نشان داده است که میزان t محاسبه شده ($t=3.94$) بوده که در مقایسه با مقدار بحرانی جدول بزرگ‌تر

بوده و معنادار می‌باشد؛ یعنی بین تأثیر بازارچه مرزی بر شکل‌گیری سرمایه مالی از دیدگاه زنان و مردان ساکن در منطقه تفاوت معناداری وجود داشته است.

جدول ۱۱- نتایج توصیفی، آزمون معنی‌داری و مقایسه میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه مالی

متغیر	زنان			مردان			مقایسه دو گروه	
	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	t	sig
سرمایه مالی	۲.۵۳	-۸.۶۹	۰.۰۰۰	۲.۲۳	-۱۴.۱۴	۰.۰۰۰	۳.۹۴	۰.۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۱۲ نتایج تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه اجتماعی در منطقه چذابه را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه اجتماعی از نگاه زنان ($\bar{X}=3.03$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) بزرگ‌تر بوده ولی تفاوت بین این دو معنادار نیست؛ بنابراین تأثیر بازارچه مرزی بر تشکیل سرمایه اجتماعی در منطقه چذابه از دیدگاه زنان در حد متوسط بوده است. همچنین میانگین میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی از دیدگاه مردان ($\bar{X}=2.98$) بوده که در مقایسه با میانگین فرضی (۳) کوچک‌تر بوده و تفاوت این دو از نظر آماری معنادار نیست؛ بنابراین از دیدگاه مردان نیز میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در منطقه چذابه در حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان نشان داده است که میزان t محاسبه شده ($t=1.82$) بوده که در مقایسه با مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر بوده و معنادار نمی‌باشد؛ یعنی بین تأثیر بازارچه مرزی بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی از دیدگاه زنان و مردان ساکن در منطقه تفاوت معناداری وجود نداشته است.

جدول ۱۲- نتایج توصیفی، آزمون معنی‌داری و مقایسه تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه اجتماعی

متغیر	زنان			مردان			مقایسه دو گروه	
	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	$\bar{X}$	t تک‌متغیره	sig	t	sig
سرمایه اجتماعی	۳.۰۳	۰.۵۵۱	۰.۵۸۲	۲.۹۸	۰.۱۷۱	۰.۸۶۴	۱.۸۲	۰.۰۶۹

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۱۳ نشان می‌دهد که در پاسخ‌های ساکنان منطقه چذابه خی‌دو محاسبه شده ($\chi^2=284.645$) در سطح ($P<0.01$) معنادار می‌باشد؛ بنابراین بین تأثیر بازارچه مرزی بر معیشت پایدار اهالی و ساکنان اطراف بازارچه تفاوت معنادار وجود داشته است. از دیدگاه پاسخگویان تأثیر بازارچه در برخی ابعاد معیشت پایدار بیشتر و در برخی ابعاد کمتر بوده است. لذا می‌توان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار را به شرح زیر رتبه‌بندی نمود.

جدول ۱۳- خلاصه نتایج آزمون غیر پارامتریک فریدمن

شاخص‌ها	مقدار
تعداد	۳۸۴
Chi-square	۲۸۴.۶۴۵
درجه آزادی	۴
سطح معناداری	۰.۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

جدول ۱۴ نشان می‌دهد که در رتبه‌بندی تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر ابعاد معیشت پایدار ساکنان منطقه تشکیل سرمایه فیزیکی در رتبه اول (با میانگین رتبه ۳.۶۹)؛ تشکیل سرمایه انسانی در رتبه دوم (با میانگین رتبه ۳.۲۴)؛ تشکیل سرمایه اجتماعی در رتبه سوم (با میانگین رتبه ۳.۲۳)؛ تشکیل سرمایه طبیعی در رتبه چهارم (با میانگین رتبه ۲.۸۴) و تشکیل سرمایه مالی در رتبه پنجم (با میانگین رتبه ۲.۰۱) بوده است.

جدول ۱۴- شاخص‌های آمار توصیفی آزمون غیر پارامتریک فریدمن

میانگین رتبه	انحراف معیار	میانگین	ابعاد معیشت پایدار
۳.۶۹	۰.۷۳	۳.۲۴	سرمایه فیزیکی
۳.۲۴	۰.۷۶۴	۲.۹۳	سرمایه انسانی
۳.۲۳	۰.۷۸۶	۳.۰۱	سرمایه اجتماعی
۲.۸۴	۰.۸۱۶	۲.۷۶	سرمایه طبیعی
۲.۰۱	۰.۷۵۷	۲.۳۸	سرمایه مالی

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

شکل ۱- شاخص‌های آمار توصیفی آزمون غیر پارامتریک فریدمن
(ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

باتوجه به یافته‌های پژوهش میزان تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار ساکنان در هر دو گروه مورد مطالعه (زنان و مردان) کمتر از حد متوسط بوده است. مقایسه دیدگاه این دو گروه نشان داده است که بین دیدگاه آنان تفاوت معناداری مشاهده نشده است؛ یعنی زنان و مردان نظرات مشابهی در خصوص تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر معیشت پایدار آنان داشته‌اند. نکته قابل توجه آنکه هر دو گروه نقش بازارچه مرزی را در کارهایی که افراد انجام می‌دهند تا گذران زندگی کنند، به دارایی‌ها دست یابند و آن‌ها را مدیریت کنند ضعیف ارزیابی نموده‌اند.

طیب نیا و منوچهری (۱۳۹۵) ناکارآمدی بازارچه‌های مرزی در کاهش فقر و بیکاری را تأیید نموده‌اند. حمزه‌پور و فخری (۱۳۹۶) نیز تأثیر بازارچه‌های مرزی بر بیکاری را خیلی کم ارزیابی کرده‌اند. اسفرم و همکاران (۱۳۹۷) نیز عدم تأثیر بازارچه‌های مرزی بر روی کیفیت زندگی ساکنان را تأیید نموده‌اند. از آنجایی که معیشت پایدار دارای پنج بخش سرمایه فیزیکی، طبیعی، انسانی، مالی و اجتماعی است لذا تأثیر بازارچه مرزی چذابه در شکل‌گیری این عناصر مورد ارزیابی قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داده است که تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر شکل‌گیری سرمایه فیزیکی در بین ساکنان منطقه بیش از حد متوسط بوده است. در بین ابعاد معیشت پایدار بیشترین تأثیر بازارچه مرزی بر شکل‌گیری سرمایه فیزیکی بوده است. توجه به پاسخ‌ها نشان می‌دهد که میانگین‌ها از حد بالایی برخوردار نیست. بنابراین پاسخگویان معتقدند احداث بازارچه مرزی چذابه بر برخی از پارامترهای زندگی همچون مسکن، زیرساخت‌های ارتباطی، دسترسی به مراکز درمانی و انرژی (آب، برق و گاز) و خدمات مخابراتی (موبایل و اینترنت) تا حدی مؤثر بوده است ولی هنوز با حد مطلوب فاصله بسیاری دارد. زین و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند مناطق مرزی اغلب مناطقی هستند که از نظر دسترسی به آب سالم، آموزش، بهداشت و... با مشکلاتی مواجه هستند. یکی دیگر از ابعاد معیشت پایدار سرمایه انسانی است. یافته‌های پژوهش نشان داده است که سرمایه انسانی پس از سرمایه فیزیکی رتبه دوم را در بین اثرات بازارچه مرزی چذابه

به خود اختصاص داده است. در این خصوص بین پاسخ‌های زنان و مردان تفاوت معنادار بوده است زنان اثرات بازارچه مرزی بر تهیه امکانات و وسایل بهداشتی (فردی، خانوادگی)، مصرف هفتگی مواد پروتئینی، مصرف میوه و سبزیجات، رضایت از وضعیت تغذیه، توان تأمین و پرداخت هزینه‌های بهداشت و درمان، مهارت شغلی، تنوع مهارت‌های شغلی، سطح تحصیلات، باسواد بودن زنان، بهره‌گیری از تکنولوژی (رسانه‌ها و نوآوری‌های جدید) در حد متوسط ارزیابی کرده ولی مردان نظری متفاوت داشته‌اند و معتقدند بازارچه چذابه در این خصوص تأثیر خوبی نداشته است. سومین تأثیر بازارچه چذابه بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی بوده است. میانگین پاسخ‌های نشان می‌دهد که زنان و مردان تأثیر بازارچه را در این خصوص در حد متوسط ارزیابی کرده و بین نظرات آن‌ها نیز تفاوت معناداری مشاهده نشده است؛ بنابراین پاسخگویان معتقدند راه‌اندازی بازارچه در این منطقه تا حدی فعالیت اجتماعی همچون مشارکت در انجام کارهای عمرانی، مشارکت در امور خیریه، افزایش اعتماد به یکدیگر، کارآمدی و رضایت از عملکرد شوراه و دهیاران، حمایت خانواده از راه‌اندازی کسب‌وکار جدید، هماهنگی نهادهای توسعه روستا، نظارت مستمر و مداوم بر روند توسعه منطقه، توزیع متوازن منافع حاصل از پتانسیل‌های تجاری منطقه را گسترش داده است. پس از سرمایه اجتماعی چهارمین رتبه در تأثیرات بازارچه مرزی چذابه به سرمایه طبیعی اختصاص یافته است. بین دیدگاه زنان و مردان در خصوص تأثیرات طبیعی بازارچه مرزی چذابه تفاوت معناداری مشاهده نشده است؛ هر دو گروه معتقدند این تأثیرات کمتر از حد متوسط بوده است. آن‌ها معتقدند احداث بازارچه مرزی چذابه تأثیر بر استفاده از زمین‌های زراعی کشاورزی، گسترش باغداری و رونق محصولات باغی، استفاده از تکنولوژی در کشاورزی (کشاورزی مکانیزه)، رونق دامداری نداشته است. البته لازم به ذکر است که مناطق مرزی اغلب به دلیل کوهستانی بودن شرایط مناسبی برای کشاورزی ندارند و یکی از دلایل فقر مردم این مناطق نبود شرایط کشاورزی است. زرقانی و همکاران (۱۳۹۹) نیز این مطلب را مورد تأیید قرار داده‌اند که کشاورزی در این مناطق از رونق چندانی برخوردار نیست؛ اما کمترین تأثیر بازارچه مرزی چذابه بر تشکیل سرمایه مالی بوده است. بین دیدگاه زنان و مردان در خصوص تأثیرات مالی بازارچه مرزی چذابه تفاوت معنادار است اما هر دو گروه تأثیر این بازار را بر تشکیل سرمایه مالی ساکنان منطقه کمتر از حد متوسط دانسته که در این بین مردان این تأثیر را کمتر از زنان دانسته‌اند؛ به عبارت دیگر بازارچه مرزی چذابه در خصوص درآمدهای خانوار، توان تأمین هزینه‌های خانوار، توان راه‌اندازی مشاغل، درآمد دهیاری‌ها، میزان پس‌انداز خانوار، توانایی دریافت و بازپرداخت وام عملکرد شعیفی داشته است؛ بنابراین می‌توان گفت از آنجایی که سایر سرمایه‌ها وابسته به سرمایه مالی است لذا ضعف در تشکیل سرمایه مالی سبب ضعف در سایر ابعاد سرمایه‌ها و در نتیجه ضعف در معیشت پایدار خواهد شد.

پژوهش‌های انجام شده در باب اثرات بازارچه‌های مرزی این یافته‌ها را تأیید می‌نمایند؛ بنابراین برای ارتقاء سطح اثرات بازارچه‌های مرزی بر زندگی ساکنان منطقه به‌ویژه چذابه پیشنهاد می‌گردد مسئولین، مدیران و برنامه‌ریزان این بازارچه‌ها توجه بیشتری به ساکنان منطقه نموده و مشکلات و مسائل مردم را در این مناطق رفع نمایند. ارائه تسهیلات بیشتر به ساکنان این مناطق زمین، امکانات، وام و... می‌تواند در کاهش هزینه‌های ساکنان منطقه در راه‌اندازی کسب‌وکار مؤثر باشد. همچنین نظارت هر چه بیشتر بر فروش و پیشگیری از قاچاق می‌تواند از شکل‌گیری ذهنیت پولی، تضعیف طبقه متوسط، پیدایش قشر تاجر و سرمایه‌دار نوظهور جلوگیری نماید. همانند هر پژوهشی این پژوهش نیز با محدودیت‌هایی همراه بوده است که محدودیت جامعه آماری و محدودیت ابزار (پرسشنامه) از آن جمله است.

منابع

- اسفرم، یعقوب؛ استحکام، حسن؛ شامانیان، مریم و اسدی، رضا. (۱۳۹۷). بررسی اثر بازارچه‌های مرزی در کیفیت زندگی مناطق روستایی مورد مطالعه: بازارچه مرزی تمرچین پیرانشهر، راهبردهای توسعه روستایی، ۵(۴)، ۴۹۱-۵۱۱. <https://doi.org/10.22048/rdsj.2019.136303.1741>
- جلایی‌پور، حمیدرضا؛ و باینگانی، بهمن. (۱۳۹۵). مطالعه جامعه‌شناختی پیامدهای اقتصادی بازار و تجارت مرزی اتنوگرافی انتقادی بازار مرزی بانه، مطالعه و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۵(۴)، ۵۳۹-۵۷۳. <https://doi.org/10.22059/jisr.2017.60887>
- حاجی عزیزاده، جواد. (۱۴۰۲). بررسی اثرات اسکان بر معیشت پایدار عشایر در بخش مرکزی شهرستان داراب، مطالعات برنامه ریزی قلمرو کوچ نشینان، ۱(۱)، ۸۱-۹۴. <https://doi.org/10.22034/jsnap.2023.406734.1062>
- حمزه‌پور، رزگار؛ و فخر، سیروس. (۱۳۹۶). تحلیلی بر نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در ارتقای امنیت مناطق مرزنشین (مطالعه موردی بازارچه‌های مرزی سردشت و پیرانشهر)، مدیریت نظامی، ۱۷(۶۷)، ۱۰۳-۱۴۰. https://imm.iranjournals.ir/article_29925.html

خرازیان، هوال؛ اخباری، محمد و فرجی راد، عبدالرضا. (۱۳۹۷). تحلیل تأثیر مولفه‌های توسعه اقتصادی بر امنیت پایدار منطقه مرزی (مورد مطالعه: منطقه مرزی بورالان تا سردشت)، جغرافیای سرزمین، ۱۵(۶۰)، ۷۹-۹۶. <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/sarzamin/Article/822733>

رحیمی، زینب؛ و کرمی دهکردی، مهدی. (۱۳۹۹). ارزیابی دینامیک وضعیت معیشت جوامع روستایی با استفاده از رهیافت SLF و بهره‌مندی از الگوی (CIPP) مورد مطالعه: روستاهای شهرستان دره‌شهر. توسعه محلی (روستائی-شهری) ۱۲(۱)، ۲۷۱-۳۰۴. <https://doi.org/10.22059/jrd.2021.309722.668579>

ریگی، احسان‌الله؛ انوری، محمودرضا و حافظ رضازاده، معصومه. (۱۴۰۰). تحلیل نقش اقتصادی مرز بر پایداری مناطق پیرامونی (مورد مطالعه: دهستان‌های شهرستان میرجاوه)، روستا توسعه پایدار فضا، ۲(۳)، ۹۹-۱۱۷. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5026.1071>

زرقانی، هادی؛ مهدی‌زاده، صباح و اعظمی، هادی. (۱۳۹۱). تحلیل بازتاب‌های سیاسی-فضایی بازارچه‌های مرزی (نمونه موردی بازارچه مرزی باشماق مریوان)، برنامه ریزی و آمایش سرزمین، ۱۶(۱)، ۱-۲۳. <https://hsmasp.modares.ac.ir/article-21-2591-fa.html>

طیب نیا، سیده‌ادی؛ و منوچهری، سوران. (۱۳۹۵). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی مورد: روستاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۵(۱۵)، ۱۴۷-۱۷۲. <http://serd.khu.ac.ir/article-1-2595-fa.html>

قادرزاده، امید؛ و قادری، امید. (۱۳۹۲). مطالعه کیفی پیامدهای فرهنگی تجارت مرزی در شهرستان مریوان، مطالعات اجتماعی ایران، ۷(۲)، ۱۳۵-۱۵۴. http://www.jss-isa.ir/article_23494.html

مرادی، زهرا؛ و ایلاتلو، مریم. (۱۴۰۱). ارزیابی اثرات اقتصادی و اجتماعی احداث بازارچه‌های مرزی و نقش آن در توسعه نواحی شهری مورد مطالعه: بازارچه‌های شهر هندیجان، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۲(۶۵)، ۱۱۹-۱۳۵. <https://system.khu.ac.ir/jgs/article-1-3165-fa.html>

نورمحمدی، عبدالرضا؛ و حیدری زرگوش، معصومه. (۱۴۰۰). بررسی تأثیرات بازارچه‌های مرزی بر امنیت اجتماعی، اشتغال‌زایی و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی شهرهای مرزی غرب کشور، پیشرفت و توسعه کرمان، ۱(۳)، ۱-۱۸. <https://doi.org/10.22034/mpo.2021.291746.1028>

ویسی، فرزاد؛ قربانی، محمد صدیق و داستورا، عدنان. (۱۳۹۶). تحلیل اثر بازارچه‌های مرزی بر معیشت پایدار پس کرانه‌های روستایی (مورد مطالعه: بخش خاومیرآباد شهرستان مریوان)، پژوهش‌های روستایی، ۸(۳)، ۵۱۸-۵۳۵. <https://doi.org/10.22059/jrur.2017.63479>

References

- Esfaram, Y, Estehkam, H; Shamanyan, M and Asadi, R. (2019). Investigating the Effect of Border Markets on the Quality of Life in Rural Areas the case of: Tamarchin Border Market of Piranshahr. Rural development strategies, 5(4), 491-511. <https://doi.org/10.22048/rdsj.2019.136303.1741> [In Persian]
- Fish, S. (2018). Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretative Communities. Cambridge, MA. Harvard University Press. <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674467262>
- Ghaderzadeh, O, Ghaderi, O., (2013). A qualitative study of the cultural consequences of border trade in Marivan city. Iranian social studies, 7(2), 135-154. http://www.jss-isa.ir/article_23494.html [In Persian]
- Hajializadeh, J. (2023). Investigating the effects of settlement on the sustainable livelihood of nomads in the central part of Darab city. Nomadic Territory Planning Studies, 3(1), 81-94. <https://doi.org/10.22034/jsnap.2023.406734.1062> [In Persian]
- Hamzeipoor, R. & Fakhri, S. (2017). Analyzing the Role of Joint-border Bazaar's in Promoting Borderland's Security. Case Study of Sardasht and Piranshahr Border Bazaars. MILITARY MANAGEMENT QUARTERLY, 17(67), 104-140. https://jmm.iranjournals.ir/article_29925.html?lang=en
- He, Y., & Ahmed, T. (2022). Farmers' Livelihood Capital and Its Impact on Sustainable Livelihood Strategies: Evidence from the Poverty-Stricken Areas of Southwest China. Sustainability, 14(9), 4955. <https://doi.org/10.3390/su14094955>
- Jalaeipour, H., & Bayangani, B. (2017). Sociological Study of the Economic Consequences of the Market and Border Trade (Critical Ethnography of Baneh Border Market). Social studies and research in Iran, 5(4), 539-573. <https://doi.org/10.22059/jisr.2017.60887> [In Persian]
- Kharazian, H., Akhbari, M., & Farajirad, A. (2019). Analysis of the impact of economic development components on sustainable security in the border region (case study: Boralan to Sardasht border region). 15(60), 79-96. <https://sanad.iau.ir/Journal/sarzamin/Article/822733>. [In Persian]
- Kiconco, M., Alinda, K., Mwebaza, S. and Ssemata, R. (2025). Livelihood strategies for achieving sustainable livelihood outcomes among communities near national parks in Uganda: a study of tourism-related and non-tourism-related approaches. Tourism Critiques, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/TRC-09-2024-0052>
- Kiconco, M., Alinda, K., Mwebaza, S. and Ssemata, R. (2025). Livelihood strategies for achieving sustainable livelihood outcomes among communities near national parks in Uganda: a study of tourism-related and non-tourism-related approaches", Tourism Critiques, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/TRC-09-2024-0052>

- Lyu, H., (2024). Socio-economic effects of border trade and sustainable development pathways. *Journal of Trends in Financial and Economics*, 1(2), 1-6. DOI: <https://doi.org/10.61784/jtfe3013>.
- Ma, J., & Wang, M. (2023). The pathway for implementing sustainable livelihood capital among community residents within the "Three Parallel Rivers" World Natural Heritage Site. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 11(3), 527-534. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2023.08.004>
- Moradi, Z., & Ilanloo, M. (2022). Evaluating the Economic and Social Impact of the Construction of the Border Market and Its Role in the Development of Urban Areas (Case Study: Market of Hendijan City). *jgs*. 22(65), 119-135. <https://system.khu.ac.ir/jgs/article-1-3165-fa.html> [In Persian]
- Mousavi, M., Jafarpour Ghalehtemouri, K., & Bayramzadeh, N. (2025). Assessing social infrastructure in border areas from a city prosperity perspective: a case study of border townships in West Azarbaijan Province, Iran. *Discov. Cities*, 2(1), 1–20. <https://doi.org/10.1007/s44327-025-00057-3>
- Mousavi, M., Jafarpour Ghalehtemouri, K., Bagheri Kashkouli, A., & Bayramzadeh, N. (2024). Mitigating development barriers and addressing disparities in border cities of Iran: a comprehensive analysis of border provinces and influential factors. *GeoJournal*, 89(4), 1–20. <https://doi.org/10.1007/s10708-024-11181-9>
- Nourmohammadi, A., & Heidari Zargoosh, M. (2021). Investigating the effects of border markets on social security, job creation, and economic policies in western border cities. *Progress and development of Kerman*, 1(3), 1-18. <https://doi.org/10.22034/mpo.2021.291746.1028> [In Persian]
- Qianlang, S., Huanhuan, W., & Mengxue, L. (2021). Comparative Study on the Sustainable Livelihood of Ethnic Tourism Villages in China From the Governance Model Perspective. *Proceedings of the 2021 6th International Conference on Social Sciences and Economic Development (ICSSSED 2021)*. <https://www.atlantis-press.com/article/125955089.pdf>
- Rahimi, Z. and Karamidehkordi, M. (2020). Dynamics Assessment of Living Conditions in rural Communities, Using the SLF Approach and Benefiting from the CIPP pattern (Case Study: Darrehshahr County). *The Journal of Community Development (Rural-Urban)*, 12(1), 271-303. <https://doi.org/10.22059/jrd.2021.309722.668579> [In Persian]
- Rigi, E. , Anvari, M. R. and Hafez Rezazadeh, M. (2021). Analysis of the economic role of the border on the stability of the surrounding areas (Case study: rural district of Mirjaveh). *Village and Space Sustainable Development*, 2(3), 99-117. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5026.1071> [In Persian]
- Tayebnia, S. H., & Manoochehri, S. (2016). The role of border markets in socio-economic development of rural areas Case: Khaw and Mirabad rural areas, Marivan County. *Quarterly Journal of Space Economy & Rural Development*, 5(15), 147-172. <http://serd.khu.ac.ir/article-1-2595-fa.html>. [In Persian]
- Veisi, F., Sedigh Ghorbani, M., Dastvar, A. (2017). Border Market Impacts on Sustainable Livelihood of Rural Areas Around: A Case Study in Khavmirabad District in Marivan County. *Rural research*. 8(3), 518-535. <https://doi.org/10.22059/jrur.2017.63479> [In Persian]
- Zarghani, H, Mehdizadeh, S, Azami, H., (2012). Analysis of the political-spatial reflections of border bazaars (case study of the border bazaar with Shamaq in Marivan). *Land planning and development*. 16(1), 1-23. <http://hsmmsp.modares.ac.ir/article-21-2591-fa.html>. [In Persian]
- Zein, Y. A., Rohman, A., Nurvianti, D., & Hman, F. (2020). Does the asean economic community has an impact on cross border trade development in developing countries? (an example from Indonesia), *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. https://ui.adsabs.harvard.edu/link_gateway/2020E&ES..575a2038Z/doi:10.1088/1755-1315/575/1/012038

COPYRIGHTS

Publisher: Islamic Azad University, Zahedan Branch.

© Authors retain the copyright and full publishing rights.

This is an open access article under the CC BY-NC license:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>